

Купрійчук В. М., доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир

Крайник Г. С., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир

Духовні засади гуманізації державного управління

Духовність, духовне життя – явище надзвичайно багате й різноманітне. Через це дуже важливо віднайти ключові ланки його структури, вчепившись за які можна витягти весь ланцюг назрілих проблем. Духовне життя прийнято розглядати як єдність трьох основних модулів: 1) духовне виробництво; 2) суспільна свідомість; 3) духовна культура.

У залежності від того, в чому людина вбачає своє призначення, своє покликання, якими засобами розраховує досягнути намічені цілі – такий спосіб життя вона й буде вести: творчо-активний, діловий чи авантюрно-кар'єристський, пасивно-споживацький тощо. Відповідним буде і її ставлення до співгромадян: шанобливе, доброзичливе, гуманне або ж навпаки: байдуже, черстве, корисливе, злобliwe тощо.

Гуманізація державного управління є складним суспільним процесом, який передбачає наявність не тільки необхідних матеріальних ресурсів, високорозвинених управлінських технологій та раціонально обґрунтованих механізмів, але й відповідний рівень духовної культури як самих управлінців, так і соціуму в цілому.

Лише у такому разі з'являється необхідне взаємопорозуміння між управлінською системою та об'єктами її регулятивного впливу, тобто між владою і народом.

У сучасній науковій думці є фактично загальновизнаним положення, що одним із визначальних чинників ефективності державного управління є ставлення до членів суспільства як до особистостей, а не лише як до об'єктів впливу. Гуманістично спрямована орієнтація на людину як найвищу цінність посідає все більш вагоме місце в управлінській практиці демократичних суспільств. Примусово-правова регуляція суспільних відносин поступово доповнюється і коригується світоглядними та моральними ціннісними орієнтирами й нормами [1].

Гуманістичні за своїм змістом і спрямованістю духовні цінності кладуться в основу правових відносин, набувають провідної ролі в діяльності державних інституцій. Щоправда в новій та новітній історії людства є величезна кількість прикладів коли офіційно проголошені гуманістичні цінності залишалися чистою декларацією або ж відігравали роль ширми, за якою реалізувалися зовсім інші по своїй суті цілі.

Велика Французька буржуазна революція відбувалася під гаслом «Свобода, рівність, братерство». Однак, суспільний лад, який вона

започаткувала виявився далеким від таких цінностей. Комуністична ідеологія була наскрізь пронизана гуманістичною фразеологією. Суспільство, яке обіцяли побудувати комуністи мало відкрити безмежні можливості розвиткові творчих сил всіх людей, задовольнити всі їхні матеріальні та духовні потреби, створити умови для вільного всебічного розвитку кожного зокрема як умови процвітання всього суспільства в цілому [2].

Прийнята у 1936 р. Конституція СРСР була одним із найгуманніших з-поміж усіх відомих політичних документів усіх часів і народів. Однак реальність суспільного життя в Радянському Союзі виявилася діаметрально протилежною щодо задекларованих у Конституції цінностей. Компарти́йний управлінський апарат керувався у своїх «суспільнісно орієнтованих діях» (М. Вебер) зовсім іншими принципами та ціннісними орієнтаціями. Людинолюбство поступилося місцем крайньому егоїзмові управлінської номенклатури, яка використовувала своє владне становище для задоволення своїх корисливих інтересів та амбіцій.

Як підмітив відомий англійський мислитель і громадський діяч Б. Расел, більшовицькі лідери керувалися у своїй практичній діяльності не гуманістичними цінностями, які офіційно проголошували, а користолюбством, марнославством та владолюбством, що неминуче мало привести всю систему суспільних відносин до цілковитого краху.

Так воно й сталося. Роздумуючи над рушійними силами суспільного розвитку, Б. Расел зробив висновок щодо фундаментальної ролі духовної культури в життєдіяльності людських спільнот. На його думку, К. Маркс переоцінив роль матеріальних чинників у життєдіяльності людей, у дійсності інтелект (чи його недостатній розвиток) здатний докорінно змінити дію матеріальних умов [3].

Задовго до Б. Расела знаменитий німецький мислитель І. Кант у пошуках засобів внутрішньої консолідації суспільства обґрунтував думку, що існує дві основні форми зв'язку між членами суспільства: 1) «патологічно вимушена згода» до взаємодії і 2) цілісність, яка будується на духовній єдності.

Парадокс людського життя, згідно І. Канту, полягає в тому, що люди у боротьбі за засоби існування є жорстокими конкурентами один одному і водночас не можуть обійтися без взаємної допомоги, здатні виживати тільки завдяки колективним зусиллям. Держава примусово регулює взаємодію конкуруючих громадян, об'єднує їх в єдиний суспільний організм на основі права.

Таку єдність І. Кант назвав зовнішньою, оскільки вона охоплює усіх громадян незалежно від їхньої волі, часто всупереч їхньому бажанню. Вищою формою єдності суспільства І. Кант, а згодом Г. В. Ф. Гегель вважали внутрішню цілісність, яка виникає на основі духовної спорідненості усіх громадян, завдяки усвідомленню ними спільності своїх інтересів, життєвих цілей та шляхів і засобів їх досягнення [2].

Духовна консолідація суспільства внутрішньо інтегрує творчі ресурси усієї громади і спрямовує їх на задоволення потреб кожного громадянина. За

таких умов держава, народ, країна набуває максимальної дієздатності і гуманістичного змісту. Повноцінний розвиток кожної особистості постає необхідною умовою повноцінного розвитку усього соціуму.

Державне управління зводиться тут до ролі координатора, менеджера, виразника інтересів кожного зокрема й усіх разом. Це і буде дійсним гуманізмом, справжньою гуманізацією державного управління і суспільного життя.

Такий суспільний організм є найбільш життєздатний, і найбільш спроможний розв'язувати весь комплекс суспільних проблем. Видатний педагог К. Ушинський мав цілковиту рацію коли наголошував на тому, що: «Всяке істотне, а не тільки позірне поліпшення в побуті народу, всяка істотна реформа повинна ґрунтуватися на внутрішній, духовній реформі, на русі вперед, який відбувається в самому дусі народу, бо тільки з цих духовних реформ виростають самі собою тривкі зовнішні реформи» [4].

В останні роки, а особливо підчас широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. РФ на територію суверенної України у середовищі української громадськості все більше поширюється розуміння того, що глибинною причиною негараздів нашого життя є низький рівень духовності українського суспільства, який дістався нам у спадок від радянської системи.

Наша національна еліта, включаючи значну частину політичного істеблїшменту усвідомила, що духовне життя не є чимось похідним, вторинним, як те вважав марксизм, а зовсім навпаки: є могутньою рушійною силою, яка значною, а в перехідні періоди й вирішальною мірою визначає життєдіяльність нації в усіх сферах [1].

Економіка, політичне життя, соціогуманітарна сфера, правові відносини тощо не можуть нормально функціонувати без належного рівня духовного життя, загального культурного розвитку. Духовність це не одна із сфер нашої життєдіяльності поряд з іншими. Це наша людська суть, те, що зумовлює людяність у суспільних стосунках, наповнює їх гуманістичним змістом [3].

Отже, саме духовна єдність перетворює населення країни в єдиний народ, гармонізує взаємодію громадянського суспільства і держави, створюючи необхідний енергетичний ресурс і управлінський механізм суспільного процесу, дійсного а не декларативного задоволення інтересів громадян, тобто – реального гуманізму.

Саме гуманізація державного управління більшою мірою ніж будь-яка інша сфера людської діяльності потребує високого рівня духовної культури управлінців, оскільки саме вони покликані гармонізувати взаємодію усіх елементів соціальних систем, налагодити співпрацю, взаємопідтримку між усіма членами суспільства [1].

Таким чином, на теперішній час в Україні одним із визначальних пріоритетів суспільного розвитку є духовне оздоровлення нації, прогресивне культурне будівництво. Це ті духовні підвалини, на яких повинна відбутися гуманізація усіх сфер суспільного життя та державного управління ними.

Список використаних джерел:

1. Купрійчук В. М. Гуманізація державного управління в Україні : сутність та основні напрями : Дис... канд. наук: 25.00.01. 2009. URL: <http://www.disslib.org/humanizatsia-derzhavnoho-upravlinnja-v-ukrayini-sutnist-ta-osnovni-naprjamy.html>
2. Ситнік П. Гуманістичні засади консолідації українського суспільства: Монографія. Київ: НІСД, 1996. 44 с. Бібліогр.: с. 37. (Гуманіст. Політика і духовн. Культура; Вип. 1).
3. Ситнік П., Дербак А. Проблеми формування національної самосвідомості в Україні: Монографія. Київ: НІСД, 2004. 226 с. (Сер. «Гуманітарна політика і духовна культура»; Вип. 4).
4. Вишневський А. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2005.

Ляшенко Р. Д., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства Поліського національного університету, м. Житомир

Розвиток військового права України

Питання розвитку військового права є актуальним для України з огляду на те, що нині ми знаходимось в стані війни та намагаємось реформувати свої збройні сили відповідно до стандартів Європейського Союзу та НАТО, а для цього не лише важливо кодифікувати військове законодавство України, а й привести його у відповідність до європейських стандартів. З огляду на зазначене, розвиток військового права є важливим завданням для України та має вирішальне значення для національної безпеки, збереження державного суверенітету, здатності України відповідати на сучасні виклики та загрози, зокрема військові конфлікти, тероризм, кібератаки тощо. Удосконалення військового законодавства є необхідністю для забезпечення безпеки та захисту національних інтересів України.

Військове право – це галузь права, яка регулює відносини, пов'язані з обороною країни та діяльністю збройних сил, визначає правила, що стосуються створення, організації, управління та застосування збройних сил, а також прав та обов'язків військовослужбовців. Проте як зазначає В. Шульгін, вітчизняні науковці ще не визначились з виокремленням військового права як окремої галузі національного права та його місцем в системі національного права, незважаючи на розвинутість системи військового законодавства України та значну кількість нормативно-правових актів у цій сфері [0, с. 64].

Так, П. Богуцький відносить військове право до комплексних галузей права у системі права України, обґрунтовуючи це тим, що військове право є комплексною галуззю права, яка складається з різних підгалузей, інститутів та субінститутів. Це система правил поведінки, що охороняються державою